

Miloš Stanić,
diplomirani pravnik-master¹

Pregledni naučni rad
UDK: 342.8 (437.3+437.6+497.4)

RASPODELA MANDATA U EVROPSKIM POSTKOMUNISTIČKIM ZEMLJAMA NA PRIMERIMA ČEŠKE, SLOVAČKE I SLOVENIJE

Apstrakt

Ovaj rad predstavlja, na neki način, celinu sa prethodnim radom autora, koji je objavljen u časopisu Strani pravni život, broj 3/2013.² U ovom članku će biti prikazan sistem raspodele mandata u Češkoj, Slovačkoj i Sloveniji, a nakon sprovedenih parlamentarnih izbora. U suštini, to je način na koji se glasovi, posle glasanja, pretvaraju u poslanička mesta. Imajući u vidu da se to može učiniti na različite načine, ova faza izbora se smatra veoma bitnom i samim tim je interesantna za proučavanje. Za istraživanje su odabrane evropske države koje su nekada bile deo tzv. komunističkog bloka. Ovakav odabir je logičan, jer je i naša zemlja nekada tu pripadala. Cilj ovoga rada je da se posle proučavanja rešenja u svakoj od ovih zemalja dođe do odgovarajućih opštih zaključaka, a u vezi sa njima. Izučavanje ove teme je društveno i naučno opravdano, pošto je želja autora da na taj način pruži skroman doprinos poznavanju iste kod nas, a i šire. Nauka bi morala da služi društvu i ovakva znanja bi mogla još više dobiti na značaju, ukoliko nekada u našoj zemlji dođe do reforme izbornog sistema.

Ključne reči: *izborni sistem, način raspodele mandata, proporcionalni, većinski izborni sistemi.*

1. Uvod

U svakom organizovanom društvu se mora pronaći odgovarajući način na koji se donose odluke, koje se tiču svih članova te zajednice. Vojislav Grol je pisao da se „politička sloboda sastoji u učešću građana u upravi zemlje, a da to učešće može biti raznog obima i intenziteta, jače ili slabije, uže ili šire. Ono može biti samo posredno, time što bi građani izabrali svoje predstavnike koji će se u njihovo ime starati o kontroli

¹ Istraživač saradnik, Institut za uporedno pravo u Beogradu; e-mail: stanicmisa@gmail.com

² V. M. Stanić, „Raspodela mandata u evropskim postkomunističkim zemljama na primerima Poljske, Bugarske, Hrvatske i Makedonije”, *Strani pravni život* 3/2013.

vlade i donošenju zakona, kao što se radi u predstavničkom režimu, a može biti i neposredno.”³ U današnjim državama je izuzetno teško, postići taj ideal da svi učestvuju u donošenju odluka, koje se svih i tiču. Zbog toga nosioci političkih prava u demokratskim državama, periodično, na parlamentarnim izborima, biraju one koji će u njihovo ime vršiti državnu vlast uz istovremeno postojanje formi poluneposredne demokratije, kao što su narodna inicijativa i referendum.

Stoga, nakon sprovedenih izbora dati glasovi se na neki način moraju pretvoriti u mandate, a kako bi se formiralo predstavničko telo. Ovo je veoma bitan deo izbora, jer se „tim činom izražava volja biračkog tela. To je jedno od najbitnijih pitanja izbornog procesa, od čijeg rešavanja može zavisiti ne samo vrsta stranačkog sistema u zemlji nego i obeležja čitavog njenog političkog sistema.”⁴ Kada je reč o većinskim izbornim sistemima, može se kazati da je u tom slučaju raspodela mandata jednostavnija, nego što je to slučaj u proporcionalnim sistemima, odnosno da su lakše razumljivi za prosečnog birača.⁵ Izgleda da se u tom slučaju izabrani poslanik „vidi“, već po završetku glasanja, dok nije takav slučaj kada se sprovede izbori u proporcionalnim sistemima. Opet, svakako, složeniji je i samim tim teže razumljiv postupak raspodele mandata u srazmernom, odnosno proporcionalnom izbornom sistemu. U ovom slučaju imamo dva nivoa raspodele mandata. Prvi nivo je raspodela mandata između izbornih lista koje su učestvovala na izborima. Drugi nivo je dodeljivanje osvojenih poslaničkih mesta kandidatima sa liste.⁶ Dakle, pored odabira sistema raspodele mandata, isto tako je i izbor odgovarajućeg tipa izborne liste važan za raspodelu mandata, jer izaziva posledice u pogledu načina glasanja, kao i u pogledu toga na koji način političke stranke vrše konačan izbor između kandidata.⁷ Uloga rukovodstava političkih stranaka pri odabiru samih kandidata koji će postati poslanici veća, što je sama lista zatvoreniija i obrnuto.

2. Češka Republika

Parlament u Češkoj Republici ima dvodomnu strukturu. Gornji dom češkog parlamenta se naziva Senat, a donji, Predstavnički dom. Može se kazati da je ovakva struktura parlamenta u ovoj zemlji praktično tradicionalna. Naime, ona postoji na teritoriji današnje Češke od druge

³ V. Grol, *Evolucija izbornog prava u Francuskoj*, Štamparija „Smiljevo”, Beograd 1938., 10.

⁴ R. Marković, 233.

⁵ *Ibid.*, 240.

⁶ I. Pejić, „Izborna lista u srazmernom predstavnštvu-iskustvo Srbije” u: *Izbiri u domaćem i stranom pravu* (ur. O. Nikolić, V. Đurić), Institut za uporedno pravo, Beograd 2012., 80.

⁷ I. Pejić, 80-84, Upor., M. Kasapović, *Izborni leksikon*, Politička kultura, Zagreb 2003, 138-139, 253, 369-370; M. Pajvančić, *Izborno pravo*, Pravni fakultet, Novi Sad 2008., 94-96.

polovine devetnaestog veka, nastavivši da egzistira u prvoj nezavisnoj Čehoslovačkoj Republici od 1918. godine, pa sve do 1938. godine. Na kraju, dvodomnost je ponovo uvedena u okviru federalnog državnog uređenja sa Slovačkom 1968. godine.⁸ Za našu temu je interesantno da je različito regulisano pitanje raspodele mandata prilikom sprovođenja izbora za ova dva doma. Gornji dom češkog parlamenta čini 81 senator, čiji mandat traje 6 godina, dok se trećina Senata obnavlja na svake dve godine. Kada je reč o raspodeli mandata prilikom izbora za Senat, ustavotvorac je predvideo da će se raspodela mandata vršiti u skladu sa pravilima većinskog izbornog sistema. Kada je reč o podvrsti većinskog sistema, možemo kazati da se u Češkoj radi o sistemu apsolutne većine i to u varijanti tzv. čiste balotaže. U tom slučaju u drugi krug ulaze dva kandidata koja su osvojila najviše glasova u prvom krugu i mandat osvaja onaj kandidat koji u drugom krugu osvoji više glasova.⁹

Sa druge strane, donji, Predstavnički dom ima 200 poslanika. Prvobitno, nakon „Plišane revolucije“ i disolucije Čehoslovačke, u Češkoj su mandati prilikom izbora za donji dom parlamenta dodeljivani primenom Hagenbah-Bišofove metode.¹⁰ Nakon izborne reforme od 2002. godine, prihvaćen je sistem tzv. najvećeg količnika, koji je poznat i kao D' Ontov sistem, nazvan po njegovom utemeljivaču belgijskom matematičaru Viktoru D' Ontu. U skladu sa tim sistemom broj važećih glasova koje je dobila svaka lista se deli sa brojem 1,2,3... i dalje sve do broja poslanika koji se bira u odnosnoj izornoj jedinici i na taj način se dobijaju količnici za svaku listu. Tako dobijeni količnici se svrstavaju po veličini, a uzima se onoliko najvećih količnika, koliko data izborna jedinica bira poslanika. Zatim, svaka lista dobija onoliko mandata, koliko ta lista ima najvećih količnika od onih uzetih količnika svrstanih po veličini.¹¹

Prilikom izbora za Predstavnički dom cela zemlja se deli na 14 izbornih jedinica. Podela na izborne jedinice se poklapa sa podelom Češke na 13 regiona i glavni grad Prag. Vidimo da je podela na izborne jedinice urađena u skladu sa podelom ove zemlje na posebne jedinice lokalne samouprave, regione. U teoriji se smatra da ovakva rešenja nisu poželjna, jer nije dobro stvarati izborne jedinice po ovim merilima, pošto te potrebe i merila ne odgovaraju onima prema kojima se formiraju jedinice lokalne samouprave i teško ih je bez određenih podešavanja koristiti

⁸ Parliament of the Czech Republic, The Chamber of Deputies, Parliamentary elections, http://www.psp.cz/files/okv/en_Parliamentary_elections.pdf, 04.09.2016.

⁹ M. Pajvančić, 156-195; R. Marković, 232-235; http://www.senat.cz/senat/volby/jsv-eng.php?ke_dni=4.9.2016&O=10, 04.09.2016.

¹⁰ <http://www.electionresources.org/cz/>, 04.09.2016.

¹¹ R. Marković, 236.

u izborne svrhe.¹² Zanimljivo je da se slično kao u Poljskoj, Ustavom predviđa da će izborni sistem, kada se radi o izborima za Predstavnički dom biti proporcionalan.¹³ Dakle, kao i u Poljskoj, ustavotvorac u Češkoj je u odredio izborni sistem za donji dom parlamenta, opredelivši se za srazmerni izborni sistem. Na taj način je ustavotvorac „ograničio“ prostor u okviru kojeg zakonodavac može da se kreće. Jasno je, a imajući u vidu hijerarhiju pravnih normi i načelo *lex superior derogate legi inferiori*, da u ovom slučaju do promene izbornog sistema može dovesti samo promena navedene ustavne odredbe, jer zakonske norme ne smeju biti u suprotnosti sa ustavnim normama. Ipak, ovakvim rešenjem se ne „vezuju“ u potpunosti ruke zakonodavcu, kako se to možda na prvi pogled čini. Kao i kada smo pisali o Poljskoj, možemo samo da ponovimo da taj prostor jamačno nije usko „omeđen“. Zakonodavcu je prepušteno da u širokom prostoru i brojnim varijantama samog proporcionalnog sistema pronađe onu, koja bi bila, baš, po meri češkog ustavnog i političkog sistema.¹⁴

Valjalo bi i da se obrati pažnja na još dva rešenja u ovoj zemlji. Prvo, to je postojanje izbornog cenzusa koji je različit kada je reč o kandidatskim listama političkih stranaka koje same izlaze na izbore u odnosu na koaliционе izborne liste. Tako je kada je reč o listi jedne političke stranke ili političkog pokreta neophodno da ta lista osvoji bar 5 odsto od ukupnog broja važećih glasova na nivou cele zemlje. Ukoliko se radi o koaliciji dve političke stranke ili politička pokreta njima se cenzus uvećava, te je neophodno da oni osvoje bar 10 odsto od ukupnog broja važećih glasova na nivou cele zemlje. Za tročlane koalicije je neophodno osvojiti 15 odsto glasova, dok za koalicije sa 4 ili više članova cenzus iznosi 20 odsto. Drugo, a kada je reč o raspodeli mandata u okviru izbornih lista, oni se dodeljuju na osnovu redosleda koji je određen od strane podnosioca izborne liste. Međutim, birači u Češkoj imaju mogućnost preferencijalnog glasanja. Svaki birač ima pravo da dodeli dva preferencijalna glasa kandidatima sa liste. Ukoliko neki od kandidata uspe da dobije 7 odsto glasova u odnosu na broj koji je osvojila njegova lista, biva *ex lege* izabran za poslanika.¹⁵ Čini se da je *ratio* prvog rešenja onemogućavanje „šlepovanja“ političkih stranaka koje nemaju uporište u biračkom telu da uđu u parlament. Podizanjem cenzusa za koalicije, kao da se želi da se izbegne, ulazak onih političkih opcija za koje je glasao ili bi glasao mali broj birača. Deluje da je rešenje koje se tiče preferencijalnog glasanja „plod“ želje da se „otupi“ uticaj vodstava

¹² *Ibid.*, 228.

¹³ Čl. 18. Ustava Češke Republike-UČR, <https://www.hrad.cz/en/czech-republic/constitution-of-the-cr>, 04.09.2016.

¹⁴ M. Stanić, 315-316.

¹⁵ Parliament of the Czech Republic, The Chamber of Deputies, Parliamentary elections; <http://www.electionresources.org/cz/>, 04.09.2016.

političkih stranaka prilikom dodeljivanja mandata, koji je, po prirodi stvari, znatan u proporcionalnim sistemima. Drugim rečima, verovatna namera je omogućavanje da u parlament budu izabrani kandidati koji uživaju podršku biračkog tela, bez obzira na mesto koje im je dodeljeno u okviru kandidatskih lista. U svakom slučaju, a nakon formiranja nezavisnih država, konstanta u Češkoj i Slovačkoj je postojanje proporcionalnog izbornog sistema i pokušaja da se u okviru njega izvrše reforme, a radi izbegavanja nestabilnih koalicija i vlada.¹⁶

3. Slovačka

U Slovačkoj parlament čiji je naziv Nacionalno veće čini 150 poslanika. Ustavotvorac je pitanje pravnog uređivanja izbornog sistema prepustio zakonodavcu.¹⁷ Na ovaj način se daje mogućnost zakonodavcu da uređuje oblast koja faktički spada u materijalno ustavno pravo, pošto zakon kojim se „uređuje izborni sistem nije ništa manje nego zakon sa ustavnopravnim sadržajem“.¹⁸ Specifičnost Slovačke, slično kao i u Češkoj, je pitanje izbornog cenzusa koji je različit kada je reč o političkim strankama koje same izlaze na izbore i koalicijama. Kao i u Češkoj, kada je reč o listi jednog ovlašćenog predlagача neophodno je da ta lista osvoji bar 5 odsto od ukupnog broja važećih glasova na nivou cele zemlje. Ukoliko se radi o koaliciji dve ili tri političke stranke njima se cenzus uvećava, kao i u Češkoj, ali je neophodno da takva koalicija dobije bar 7 odsto od ukupnog broja važećih glasova na nivou cele zemlje. Za koalicije sa 4 ili više članova cenzus iznosi 10 odsto. Kada je reč o raspodeli mandata u okviru izbornih lista, oni se dodeljuju na osnovu redosleda koji je određen od strane podnosioca izborne liste. Slično kao u Češkoj, birači u Slovačkoj imaju mogućnost preferencijalnog glasanja, pa ukoliko neki od kandidata uspe da dobije 3 odsto glasova on ima prednost prilikom raspodele mandata u odnosu na one kandidate koji su ispred na listi.¹⁹ Svaki birač ima pravo na četiri preferencijalna glasa.²⁰

¹⁶ M. Jovanović, *Oblikovanje izborne demokratije, Poljska, Mađarska, Češka, Slovačka, Bugarska, Rumunija, Rusija*, Ukrajina, Institut za političke studije, JP Službeni list SCG, Beograd 2006., 105, 120, 127.

¹⁷ V., Čl. 73, 74. Ustava Slovačke Republike-USR, https://www.constituteproject.org/constitution/Slovakia_2014.pdf?lang=en, 04.09.2016.

¹⁸ V. Mikić, *Reforma izbornog sistema u Srbiji: predlozi za dostizanje veće reprezentativnosti narodnih poslanika*, 6, http://www.fcjp.ba/templates/ja_avian_ii_d/images/green/Vladimir_Mikic2.pdf, 09.09.2016.

¹⁹ OSCE/ODIHR Election Assessment Mission, Final Report, Slovak Republic, Parliamentary Elections, 5 March 2016, <http://www.osce.org/odihr/elections/slovakia/235591?download=true>, 04.09.2016; <http://www.electionresources.org/sk/>, 04.09.2016.

²⁰ Inter-Parliamentary Union, Slovakia (Narodna Rada), http://www.ipu.org/parline-e/reports/2285_B.htm, 04.09.2016; <http://www.electionresources.org/sk/>, 04.09.2016.

Prilikom sprovođenja izbora Slovačka je jedna izborna jedinica.²¹ Ovakvo rešenje nosi jedan potencijalan problem, a to je gubljenje veza između parlamenta i pojedinih delova zemlje. Na primer, u Slovačkoj je 2012. godine najviše izabranih kandidata dolazilo iz Bratislave.²² Takođe, takvim rešenjem se umanjuje efekat preferencijalnog glasanja, jer kada je cela zemlja jedna izborna jedinica, prednost imaju kandidati koji se više pojavljuju u medijima.²³ Mandati se raspodeljuju u skladu sa Hagenbah-Bišofovim metodom. Konkretno, broj važećih glasova se deli sa 151, što je broj poslanika koji se biraju uvećan za jedan i na taj način se dobija republički izborni količnik. Zatim se broj glasova koji je osvojila svaka lista deli sa republičkim izbornim količnikom i koliko se puta količnik nalazi u broju osvojenih glasova, toliko je konkretna lista i osvojila mandata. U slučaju da postoje neraspodeljeni mandati, oni se izbornim listama raspoređuju metodom najvećeg ostatka. Ukoliko su oni podjednaki, tada mandat osvaja ona lista koja je dobila više glasova. U slučaju da su liste i u tom segmentu poravnate, tada će odlučivati lutrija, odnosno žreb.²⁴ Videli smo da je slovačko rešenje, a kada je reč o izbornom cenzusu i preferencijalnom glasanju, slično češkom.

4. Slovenija

Parlament Slovenije ima dvodomnu strukturu. Gornji dom je Državni savet, dok je donji dom slovenačkog parlamenta Državni zbor. Državni savet ima 40 članova, dok ih Državni zbor ima 90.²⁵ Ustavom Republike Slovenije se propisuje da će jedan predstavnik italijanske i mađarske nacionalne zajednice uvek biti biran u Državni zbor. Kada je reč o Državnom zboru, Ustav propisuje da će se izborni sistem urediti zakonom koji će biti usvojen, dvotrećinskom većinom. Ovakva većina zahteva visok nivo saglasnosti političkih činilaca i nije lako dostižna.²⁶ Međutim, interesantno je i da je ustavotvorac „omeđio“ prostor zakonodavcu, slično kao u Češkoj. Tako se i predviđa da će se izbori za Državni zbor sprovesti u skladu sa proporcionalnim izbornim sistemom,

²¹ Sekcija 11 Zakona o izborima za Nacionalni savet Slovačke Republike-ZINSSR, <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4419>, 04.09.2016.

²² R. Mikuš, D. Gurnak, Electoral system of Slovakia- Perspective of Political Geography, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-7599/2014/0350-75991401079M.pdf>, 08.09.2016., 83.

²³ M. Jovanović, 116.

²⁴ V., Sekcija 43 ZINSSR; Inter-Parliamentary Union, Slovakia (Narodna Rada); <http://www.electionresources.org/sk/>, 04.09. 2016.

²⁵ <http://www.slovenia.si/slovenia/state/parliament-the-national-assembly/>, 07.09.2016.

²⁶ M. Švara, *Problematika slovenskega volilnega sistema za volitve v državni zbor*, Diplomski rad, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 2011., 21, <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/svara-marko.pdf>, 08.09.2016.

osim za predstavnike navedenih nacionalnih zajednica.²⁷ Povodom ovakvog rešenja, objašnjenje je slično kao i za rešenje koje postoji u Češkoj, te na ovom mestu neće biti ponovo obrazloženo. Takođe, u Sloveniji je 2000. godine donet Ustavni zakon kojim su dodatno uređeni pojedini elementi izbornog sistema.²⁸ Tim aktom je predviđeno, a radi stvaranja tesnije veze između birača i poslanika neposredno odlučivanje birača prilikom izbora za Državni zbor. Stoga, birači ne glasaju za kandidatsku listu u celosti, već glasaju za kandidate lično, a kasnije se ti glasovi računaju i listama na kojima su ti kandidati i predloženi.²⁹ Kada je reč o sistemu raspodele mandata, pomenućemo da je do 2000. godine i usvajanja Ustavnog zakona raspodela mandata vršena u skladu sa Herovom kvotom. Nakon usvajanja Ustavnog zakona, na nivou izbornih jedinica mandati se raspodeljuju primenom Drup kvote, a na nivou cele zemlje primenom D' Ontovog metoda.³⁰

Prilikom sprovođenja izbora Slovenija se deli na 8 izbornih jedinica, u kojima se bira po 11 poslanika. Svaka izborna jedinica se deli na 11 izbornih okruga i u svakom izbornom okrugu se glasa za jednog kandidata.³¹ Bira se 88 poslanika i 2 poslanika koji su predstavnici italijanske i mađarske zajednice. Čini se da je ovakvim formiranjem izbornih jedinica, slovenački zakonodavac želeo da zaista približi kandidate biračima, što je i moguće u nešto manjim izbornim jedinicama. Mandati se na nivou izbornih jedinica raspodeljuju u skladu sa Drupovom kvotom, što konkretno znači da se ukupan broj važećih glasova dodeljenih svim listama u izbornim jedinicama deli sa brojem poslanika za koje se glasalo u toj izornoj jedinici uvećanim za jedan. Na taj način se dobija izborni količnik, kojim se deli broj glasova koji je dobila svaka lista. Svako listi pripada toliko mandata koliko se puta izborni količnik nalazi u broju glasova koji je toj listi dodeljen. Kandidatima se sa liste dodeljuju mandati prema broju glasova koji su im dodeljeni, s tim što jedno lice može da bude kandidat u dva izborna okruga. Ukoliko su dva kandidata dobila isti broj glasova, tada odlučuje žreb. Mandati koji nisu raspodeljeni na nivou izbornih jedinica se raspodeljuju na nivou države, primenom D' Ontovog metoda raspodele mandata. Mandati se na nivou države dodeljuju onim izbornim listama, koje su imale kandidate u dve ili više izbornih jedinica i koje su na nivou države dobile najmanje 4 odsto važećih glasova. Broj glasova koji su njima dodeljeni kada se gleda nivo

²⁷ Čl. 80. Ustava Republike Slovenije-URS, <http://www.us-rs.si/media/constitution.pdf>, 07.09.2016.

²⁸ Ustavni zakon o dopolnitvi 80. členu Ustave Republike Slovenije- UZDURS, *Uradni list RS*, br. 66/2000.

²⁹ M. Švara, 22.

³⁰ *Ibid.*, 26.

³¹ Čl. 20. Zakon o volitvah v Državni zbor-ZVDŽ, prečišćen tekst, *Uradni list RS*, br. 109/2006.

čitave države se deli sa brojevima od 1 do 88 i tako dobijeni količnici se svrstavaju po veličini. Mandati pripadaju onim listama u zavisnosti o toga koliko ta lista ima najvećih količnika od onih uzetih količnika svrstanih po veličini. Listama se dodeljuje toliko mandata koliko zapravo iznosi razlika između broja mandata koje bi dobili na nivou države i broja mandata koje su osvojile na nivou izbornih jedinica.³²

Izbori za gornji dom, Nacionalni savet se održavaju u okviru određenih grupacija, kao što su poslodavci, zaposleni, zanatlije, poljoprivrednici, vanprivredni delatnici i predstavnici lokalnih zajednica.³³ Kada je reč o raspodeli mandata na izborima za Nacionalni savet, primenjuje se sistem relativne većine, prema kojem biva izabran onaj kandidat koji je osvojio najviše glasova. U slučaju da dva ili više kandidata imaju isti broj glasova, tada se izvlačenjem, odnosno lutrijom, određuje kome će mandat pripasti.³⁴

5. Zaključak

Možemo da zaključimo da su se slično zemljama čija smo rešenja prikazali u prethodnom radu³⁵, i ove tri zemlje, odlučile za neku od varijanti srazmenog sistema. Izuzetak su jedino izbori za gornji dom parlamenta, kao i izbori u posebnim jedinicama gde se biraju predstavnici nacionalnih manjina, u okviru kojih se opredeljuju za neku od varijanti većinskog sistema. Čini se da su se ove države, izabrale neku od varijanti proporcionalnog sistema, jer „cilj sistema proporcionalne zastupljenosti je da i manjina i većina budu zastupljene, a umesto prevelike ili premale zastupljenosti nekih stranaka, da se dobijeni glasovi proporcionalno raspodele na mesta u parlamentu”.³⁶ Očigledno je da ovakav sistem više odgovara prilikama u tim zemljama, odnosno omogućava široko predstavljanje različitih interesa u društvu i na taj način artikulisanje istih kroz demokratsku proceduru. U suprotnom, kada neke društvene grupe ne bi bile predstavljene, nastupila bi opasnost za još uvek krhki demokratski poredak u tim državama. U ponovnom osvajanju i usvajanju pravila demokratske igre, čini se da im za tu svrhu pre može poslužiti

³² V., čl. 90-95., ZVDŽ; M. Švara, 21-30; D. Đukanović, Izborni sistemi u zemljama nastalim na području nekadašnje Jugoslavije, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0025-8555/2006/0025-85550604513D.pdf>, 07.09.2016., 518-519.

³³ D. Đukanović, 518; <http://www.slovenia.si/slovenia/state/parliament-the-national-assembly/>, 07.09.2016.

³⁴ Državna izborna komisija Slovenije, <http://www.dvk-rs.si/index.php/en/where-and-how-to-vote/the-electoral-system-in-slovenia>, 07.09.2016.

³⁵ V. M. Stanić

³⁶ A. Lajphart, *Modeli demokratije – oblici i učinak vlade u trideset šest zemalja*, Službeni list SCG, Beograd 2003., CID, Podgorica 2003., 171.

srazmerni sistem, te ga zbog toga i usvajaju. One u okviru njega traže onu čarobnu formulu, koja će najviše odgovarati konkretnim prilikama u tim zemljama. O tome da li su uspeali, pokazaće vreme, jer ono je najbolji sudija svemu, pa i stvorenim izbornim sistemima.³⁷

U okviru proporcionalnog sistema u ovim zemljama koriste se Hagenbah-Bišopov metod, tj. Drup kvota, kao i D'Ontov metod. Kada je reč o raspodeli mandata u okviru samih lista, videli smo da u sve tri zemlje postoji mogućnost preferencijalnog glasanja. Ovakvo rešenje zaslužuje pohvalu, jer se na taj način u okviru proporcionalnih izbornih sistema uspostavlja i čuva veza između birača i poslanika. Takođe, na taj način se i smanjuje mogućnost da vođstva političkih stranaka potpuno zavladaju izbornim procesom. Praktično, tako se omogućava da u parlament bude izabran kandidat koji uživa podršku biračkog tela. Kada pogledamo sa druge strane, ovakvim rešenjem se i sami podnosioci izbornih lista „teraju“ da kandiduju ona lica koji su svojim prethodnim delovanjem zaslužili podršku birača. Šire gledano, na ovaj način se i učvršćuje princip postojanja političke odgovornosti, jer kandidat razvija svest da će svojim angažovanjem moći da poboljša kako svoje šanse za reizbor, tako i da doprinese svojoj političkoj opciji da na izborima osvoji više glasova. Trebalo bi da se razmišlja u smeru mogućnosti da se preferencijalno glasanje uvede i u našoj zemlji. Valjalo bi i da se vodi računa, te da se prilikom eventualne izborne reforme u Srbiji izbegne rešenje koje postoji u Slovačkoj prema kojem postoji mogućnost za preferencijalno glasanje, ali gde je cela zemlja jedna izborna jedinica. Videli smo da u tom slučaju prednost imaju medijski eksponirani kandidati.³⁸

Što se tiče, zakonskog izbornog praga, njegova svrha je da se onemogućí da u parlament uđu kandidati sa lista, koje nemaju značajno uporište u biračkom telu. Različít cenzus koji postoji za koalicije u odnosu na liste koje nisu koalicione je rešenje koje zaslužuje pažnju, a naročito kada je reč o našoj zemlji. Naime, često smo svedoci da usled koalicionih lista birači glasaju za stožerne političke stranke neke koalicije, a ne za političke stranke bez uporišta u biračkom telu. Međutim, i pored toga što u suštini nemaju podršku biračkog tela, predstavnici takvih stranaka bivaju izabrani u parlament, na koalicionim listama. Na taj način se, svakako, „iskrivljuje“ volja biračkog tela, jer je u demokratiji *vox populi, suprema lex*.

³⁷ M. Stanić, 324.

³⁸ M. Jovanović, 116.

Miloš Stanić, M.A.

Associate Researcher,

Institute of Comparative Law, Belgrade

THE DISTRIBUTION OF MANDATES IN POST-COMMUNIST COUNTRIES OF EUROPE ON EXAMPLES OF CZECH REPUBLIC, SLOVAKIA AND SLOVENIA

Summary

This paper is connected with previous paper of this author, published in journal *Foreign Legal Life*, No. 3/2013. In this paper will be presented the distribution of mandates system in Czech Republic, Slovakia and Slovenia, after the parliamentary elections. In its core, the mandate's distribution system is the way of converting votes into Member of Parliament seats, after the completion of voting. As a matter of fact, this phase of the election can be done in different ways, and that makes it very interesting researched topic. The author has selected three European countries, and they all are ex-communist countries. This choice is quite logic, because our country, Serbia, was part of that system. The aim of this paper is to bring some general conclusions, after the examination of the solutions in these countries. In our opinion, this topic has scientifically and social justification to be researched. The author wishes to provide a modest contribution to the knowledge of this subject in our country, and beyond. The science should serve to society, and this knowledge could in the future gain an importance, in case of future reforms of Serbian electoral system.

Key words: the electoral systems, the way of the distribution of parliamentary mandates, proportional election systems, majority election systems.